

Nr 295.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående tillämpningen av det svensk-engelska betalningsavtalet av den 6 mars 1945; given Stockholms slott den 17 maj 1946.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för denna dag, bereda riksdagen tillfälle att yttra sig angående den i nämnda protokoll behandlade frågan om tillämpningen under tiden 1 maj 1946—30 april 1947 av det svensk-engelska betalningsavtalet av den 6 mars 1945.

GUSTAF.

Ernst Wigforss.

Utdrag av protokollet över finansärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 17 maj 1946.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden WIGFORSS, GJÖRES, ERLANDER, DANIELSON, VOUGT, MYRDAL, ZETTERBERG, NILSSON, ERICSSON, MOSSBERG.

Efter gemensam beredning med ministern för utrikes ärendena och chefen för handelsdepartementet anför chefen för finansdepartementet, statsrådet Wigforss, följande.

Formerna för verkställandet av betalningar mellan Sverige och det s. k. sterlingområdet (i huvudsak motsvarande det brittiska imperiet med undantag för Canada) ha reglerats genom det betalningsavtal som ingicks mellan Sverige och Storbritannien den 6 mars 1945. Enligt detta avtal skall Bank of England äga rätt att i Sveriges riksbank mot pund sterling inköpa de belopp i kronor, som må erfordras för fullgörande av betalningar till Sverige. En motsvarande rätt att fövärva pund mot kronor tillkommer enligt avtalet riksbanken i förhållande till Bank of England. Avtalet bereder alltså i och för

sig utrymme för en fri utveckling av betalningsbalansen, där överskott i denna automatiskt ge upphov till motsvarande behållningar i det andra landets valuta. De båda centralbankernas rätt att förvärva betalningsmedel är icke i avtalstexten på något sätt begränsad.

Mellan betalningsavtalet och ett kreditavtal föreligger bl. a. den skillnaden, att en överskottsexport enligt betalningsavtalet leder till skapandet av motsvarande likvida tillgångar i det andra landets valuta, medan däremot ett kreditavtal innebär uppkomsten av en för längre eller kortare tid bestående fordringsrätt, som i särskild ordning måste regleras. I vad mån valutatillgångarna i praktiken bli att jämställa med en vanlig kredit, beror på möjligheterna att utnyttja dessa tillgångar för varuinköp etc. För den händelse användningsområdet för valutatillgångarna är obegränsat, utgöra dessa i sin helhet en likvid reserv av den art som en centralbank normalt bör hålla. I viss utsträckning kan detta gälla, även om användningsområdet är begränsat. De pundbehållningar för Sverige, som kunna uppkomma inom det svensk-engelska betalningsavtalets ram, framstå sålunda på grund av pundets ställning som en internationell valuta, trots nu föreliggande begränsning i pundets användningsområde, i viss utsträckning såsom en nödvändig centralbanksreserv och äro i motsvarande mån icke att jämföra med en kredit. Av det sagda följer också, att kreditkaraktären hos ifrågavarande pundbehållningar helt försvinner, för den händelse begränsningarna i pundets användningsområde bortfalla eller om sådana inköpsmöjligheter av andra skäl komma att stå till buds, att de genom överskottsexport skapade pundfordringarna förbli utestående endast på grund av att några aktuella importbehov av tillräcklig omfattning icke föreligga.

Det svensk-engelska betalningsavtalet är ett i en serie tekniskt i huvudsak likartade avtal som Storbritannien träffat med de olika västeuropeiska staterna. Tillsammans äro dessa avtal av väsentlig betydelse för rekonstruktionen av ett internationellt valutasystem.

Ehuru utvecklingen av betalningarna inom det svensk-engelska betalningsavtalets ram icke reglerats i själva avtalet, ha dock vid sidan av detta träffats vissa överenskommelser, enligt vilka denna utveckling underkastas kontroll. Det har i samband med att avtalet ingicks konstaterats, att betalningarna till Sverige under de första åren sannolikt skulle avsevärt överstiga betalningarna från Sverige och att Sverige alltså under denna tid skulle få ett fordringsöverskott mot sterlingområdet. Utvecklingen av detta fordringsöverskott skulle emellertid ömsesidigt regleras genom speciella handelsarrangemang.

Betalningsavtalet ingicks för en tid av 5 år. Det kan av vardera parten uppsägas med 3 månaders uppsägningstid. Nyssnämnda särskilda handelsarrangemang ha förutsatts bli fastställda för kortare tidsavsnitt. De skola sålunda möjliggöra en successiv reglering av betalningsutvecklingen i anslutning till lägets förändringar och de ökade erfarenheter som kunna vinnas.

Under en första tolv månadersperiod, som utgick med april i år, ha de kommersiella specialanordningar, som enligt avtalets konstruktion skulle ut-

göra ersättningen för en direkt reglering av betalningsutvecklingen, tagit formen av ett utbyte av informationer rörande handeln med olika varor. Dessa informationer ha sammanfattats i särskilda, oförbindliga varulistor, vilka utgjort underlaget för fortlöpande förhandlingskontakter i syfte att följa handels- och betalningsutvecklingen. Listorna, som på basis väsentligen av äldre statistiskt material upprättades i samband med att avtalet ingicks, reviderades sedermera i september 1945 med stöd av då vunna erfarenheter rörande produktions- och handelsläget.

På basis av de reviderade varulistorna beräknades Sverige under den första tolv månadersperioden komma att erhålla ett tillskott till sina sterlingbehållningar, vars motvärde i kronor uppginge till 350 à 375 miljoner. Därav beräknades ungefär 100 miljoner kronor falla på frakter. De faktiska betalningarna vid utgången av april 1946 äro i stort sett av den sålunda beräknade storleksordningen.

Med hänsyn till nödvändigheten att spara på utländska valutor ha olika länder inom sterlingområdet under rekonstruktionsperioden sett sig nödsakade att fullfölja en restriktiv importpolitik. Denna politik har medfört avsevärda svårigheter för vissa svenska exportindustrier, när det gällt att hålla uppe leveranserna till gamla marknader.

Under våren ha dels i London, dels i Stockholm förts överläggningar mellan representanter för de brittiska och svenska regeringarna rörande de särskilda anordningar, som för tolv månadersperioden 1 maj 1946—30 april 1947 skulle tillämpas i syfte att kontrollera betalningsutvecklingen. Dessa överläggningar ha från engelsk sida letts av mr Hugh Ellis-Rees och från svensk sida av envoyén Dag Hammarskjöld.

Resultaten av de förda överläggningarna ha sammanfattats i ett protokoll med tillhörande skriftväxling. De ha numera godkänts av engelska regeringen. Jag vill för min del tillstyrka, att de godkännas även från svensk sida. En redogörelse för den huvudsakliga innebörden av förhandlingsresultaten torde genom proposition böra underställas riksdagen för yttrande. Ärendet har tidigare föredragits inför utrikesnämnden och i bankofullmäktige.

För den kommande tolv månadersperioden lägges tyngdpunkten icke längre på den ömsesidiga kontrollen av betalningsutvecklingen på basis av fortlöpande handelsinformationer. I stället införes en maximering av det belopp i pund sterling som under året kan komma att övertagas av riksbanken. Från svensk sida förklarar man sig sålunda villig att godtaga en ökning under perioden av de svenska pundtillgångarna med 15 miljoner pund sterling. Man förklarar sig emellertid beredd att öka sterlingbehållningen med ytterligare en miljon pund, för den händelse avsättningsmöjligheterna för den svenska exporten skulle utveckla sig gynnsammare än som antagits vid verkställandet av de beräkningar, som lagts till grund för den nu föreslagna limiteringen. Samförstånd råder därom, att ifrågavarande anordningar icke skola få hindra en tillfredsställande utveckling av handeln mellan Sverige och sterlingområdet eller på något sätt inskränka utrymmet för handelsöverenskommelser mellan den svenska regeringen och regeringarna i Dominions.

Begränsningen till 15 miljoner pund av det möjliga tillskottet till de svenska pundtillgångarna är baserad på en ömsesidig uppskattning av den sannolika utvecklingen av betalningsbalansen under tolv månadersperioden. Vid denna beräkning har hänsyn tagits till önskvärdheten av en utvidgning av den svenska exporten till sterlingområdet utöver de omedelbara importbehoven och av en användning av svenskt tonnage för fraktfart mellan länder inom sterlingområdet. Vid uppskattningen av den finansiella ramen för utvecklingen har det ansetts möjligt att räkna med en mycket väsentlig ökning av exporten från sterlingområdet till Sverige.

Den sannolika utvecklingen av den svensk-engelska handeln med olika varor har varit föremål för diskussion i samband med de finansiella överläggningarna. Representanterna för den brittiska regeringen ha därvid lämnat ingående upplysningar angående utsikterna till export från Storbritannien av olika varor av särskilt intresse för Sverige. Motsvarande upplysningar ha från svensk sida lämnats Storbritannien, särskilt i vad avser den svenska exporten av skogsprodukter, på vilka tillgången är knapp. En närmare redogörelse för de upplysningar, som sålunda utväxlats, torde få lämnas vederbörande riksdagsutskott.

Med åberopande av vad sålunda anförts får jag hemställa,

att Kungl. Maj:t måtte besluta, att riksdagen skall genom proposition beredas tillfälle att yttra sig över den här lämnade redogörelsen för de principer som äro avsedda att gälla för tillämpningen av det svensk-engelska betalningsavtalet av den 6 mars 1945 för tiden 1 maj 1946—30 april 1947.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan förordnar Hans Maj:t Konungen, att proposition av den lydelse, bilaga vid detta protokoll utvisar, skall avlåtas till riksdagen.

Ur protokollet:

B. Sandberg.